

TÜRK SİYASÎ TARİHİNDE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: 12 MART'TAN 28 ŞUBAT'A

Selim ÖZTÜRK

Dr.; Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Özet

İktidarın topluma nüfuz etmesi ve toplumun şekillendirilmesinde televizyonun taşıdığı önem ve oynadığı rol yadsınamaz durumdadır. 1960'lı yılların sonu itibarıyla toplum hayatına giren televizyon, siyasî erkin de ilgi odağı olmuştur. Nitekim Türkiye'nin ilk televizyon kanalı bir devlet kurumu olan TRT'dir. TRT kurulduğundan itibaren iktidar ve muhalefet arasındaki siyasî mücadelenin bir parçası olagelmıştır. Bu durum özel kanalların kurulmasına kadar devam etmiştir. Özel kanalların kurulmasıyla televizyonun toplumun şekillendirilmesi ve siyasî anlamda topluma etkide bulunulması açısından önem ve gücü daha artmıştır. Televizyon konsepti tam manası ile iktidar kavgalarının ortasında kalmış ve Türk siyasetinde medya savaşları yaşanmıştır. TRT'nin hâkim olduğu dönemlerde siyasî erk televizyona hâkim olma çabası içerisinde iken 1990'lı yıllarda özel kanalların kurulmasıyla adından "4. Erk" olarak söz ettiren medyanın gücü siyasî erke nüfuz etmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: TRT, Özel Kanallar, 4.Erk, Medya Savaşları, Türk Siyaseti.

Abstract

TV's role and importance in reshaping of and penetration on the society by the political rule cannot be denied. TV that was introduced to the Turkish society in the 1960s became a focus of political rule since then. The first TV channel in Turkey is a governmental institute, TRT. TRT has been a part of the struggle between the party in power and opposition parties since it was founded. This situation continued until the establishment of the private TV channels. With the rise of the

private TV channels, the power of the TV in reshaping and influencing the society politically began increasing. The TV concept fell into the middle of the political struggles, and media wars occurred in Turkish political life. While the political power aimed to penetrate the TV during the single channel TRT era; the power of TV, named as 4th power, began to influence and reshape the political power after the rise of private channels during the 1990s. In the article, political history analysis, case studies, review of cases through descriptive technique, collection of data via qualitative methods are applied.

Keywords: TRT, Private TV Channel, Media Wars, Turkish Politics.

Giriş

Televizyon, Türkiye’de toplumla tanıştığı günden itibaren toplumu etkileyen ve yönlendiren bir iletişim aracı olagelmıştır. 1960’lı yılların sonuna doğru Türk toplumunun evlerine giren televizyon hızlı bir şekilde radyonun yerini almış ve toplumun kültürel, politik ve sosyal yapısının da şekillenmesinde önemli roller üstlenmiştir. İletişim alanında bu kadar önemli bir role sahip olan bu aracı siyasî erk de kendi çıkarları için yönlendirmeye çalışmıştır. Nitekim Türkiye’de bir devlet kurumu olarak kurulan ilk televizyon kanalı olan TRT’ye ve ardından özel kanallara, siyasî oluşumlar etki etme ve yön verme çabası içerisinde olmuşlardır.

TRT, televizyon ekranlarına tek başına hâkim olduğu 70’li ve 80’li yıllarda iktidar ve muhalefet partileri arasındaki gerilimden nasibini almıştır. Yine 90’lı yıllarda da özel kanalların mantar gibi kontrolsüz biçimde çoğaldığı ülkede iş dünyasının patronları siyasileri yönlendirmeye çalışmış, hükümet kurup yıkma girişimlerinde bulunmuşlardır. Diğer bir ifadeyle, tek kanallı TRT döneminde siyaset erki televizyona etki yapmaya çalışırken, 90’lı yıllarda çoklu kanallar döneminde medya patronları yani diğer ismiyle “4. erk” siyasî erki kontrol altına almaya başlamıştır.

Bu konular minvalinde makalede, 1970'li yıllardan başlanarak 2000 yılına kadar medya ve siyaset ilişkileri çarpıcı olaylar ve gelişmeler çerçevesinde ele alınarak tarihî bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

12 Mart Sonrası Dönemde TRT- Siyaset İlişkileri

TRT'nin her ne kadar radyo yayın geçmişi 1927 yılına dayansa da TV yayıncılığına başlaması ancak 31 Ocak 1968'de olmuştur (TRT Tarihi/"TRT Yayınçılık Tarihi Müzesi..."). TRT televizyonunun ilk deneme yayını Ankara'daki Mithatpaşa stüdyosundan naklen yapılmıştır. TRT'nin ilk zamanlarda haftada sadece üç gün ve üçer saat yapılan yayınları bir süre sonra dört güne çıkartılmıştır.

O zamana kadar siyaset ile iç içe olan ve siyasetin kullanmış olduğu aygıt radyodur. Özellikle Adnan Menderes ve Demokrat Parti hükümetleri Vatan Cephesi adı altında oluşturmuş oldukları platformu Ankara Radyosu aracılığı ile ilan etmişler, Demokrat Partinin propagandasını radyo aracılığı ile yoğun bir biçimde yapmışlar, radyoyu DP'nin yayın organı gibi kullanmışlardır. Bu nedenle de muhalefetten çok eleştiri almışlardır (Devran, 2011: 42-44). Aynı şekilde 1960 darbesinde radyo önemli bir işlev görmüş, darbe bildirisini Albay Alparslan Türkeş tarafından bizzat radyodan okunarak halka duyurulmuştur. Ardından radyo darbeyi yapan Milli Birlik Komitesi'nin yayın aracı haline gelmiştir. Fakat televizyonun halkın gündemine 1968 yılında girmesi ile yeni bir dönem açılmış; bu sefer de TRT'nin TV kanalı, siyasetin daha doğrusu mevcut iktidarda olan hükümetlerin politikaları ile doğru orantılı yayınlar yapması için baskılara maruz kalmıştır. Hatta bu nedenle muhalefet ve iktidar arasında pek çok münakaşaya da neden olmuştur.

TRT'nin TV yayınına başlaması Demirel hükümetleri yani Adalet Partisi (AP) iktidarı döneminde olmuştur. O yıllarda özerk bir yapısı olan TRT'nin ilk genel müdürlüğü görevine Adnan Öztrak getirilmiştir. Aslında TRT Televizyonunun kadro kanunu İsmet İnönü başbakanlığındaki hükümet tarafından meclisten geçirilmiş

olmakla birlikte 1965 yılındaki seçimlerden Demirel galip çıkınca yayına başlaması Demirel'in hükümetine denk gelmiştir. Ancak bu süreçte TRT'nin özerk yapısı, Adalet Partisi hükümeti ile ters düşmüştür. Süleyman Demirel, yanlış yayın yaptığı gerekçeleri ile sık sık TRT'ye soruşturma açacak ve bu gerginlik 70'li yıllara da taşınacaktır. Tabiri caizse Süleyman Demirel ile TRT'nin arası bir türlü düzelmeyecektir. O yıllarda yani 60'ların sonları ve 70'lerin başlarında TRT'nin televizyon yayıncılığı açısından yerine getirdiği en önemli iş ise Kıbrıs'ta meydana gelen olayları Türk halkına taşımasıdır (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 6.Bölüm,2002).

12 Mart 1971'de Orgeneral Memduh Tağmaç liderliğinde cunta müdahalede bulununca TRT'nin özerk yapısı kaldırılmış ve TV yayıncılığı ordunun kontrolüne geçmiştir. Bu ara rejim döneminde Nihat Erim askerler tarafından başbakanlığa getirilirken TRT'nin genel müdürlüğü de Korgeneral Musa Öğün'e verilmiştir. 12 Mart döneminde cunta yönetimine yakın yayınlar yapılmış ve bu durum Ecevit başbakanlığındaki CHP-Milli Selamet Partisi (MSP) hükümeti kuruluncaya kadar devam etmiştir. Korgeneral Öğün döneminde solcu kadroların hepsi tasfiye edilmiş ve cuntaya yakın isimler kadrolaştırılmıştır (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 6.Bölüm, 2002; Aydın ve Taşkın, 2014: 258).

Bununla beraber TRT'nin TV yayıncılığında farklı bir vizyon ile adını duyurması İsmail Cem'in Bülent Ecevit hükümeti döneminde 15 Şubat 1974'te TRT Genel Müdürlüğüne atanması ile olmuştur (Hürriyet, 24.01.2014). 14 Ekim 1973 seçimlerinin ardından Demirel hükümeti sona erip yerine hükümeti kurma görevi seçimlerden birinci sırada çıkan Bülent Ecevit'e verilince, Ecevit ve Erbakan'ın kurduğu koalisyon hükümeti (CHP- Milli Selamet Partisi /MSP) göreve başlamıştır. Sadece 10 ay sürecek olan bu hükümet Kıbrıs Barış Harekâtı gibi önemli bir olaya da imza atmıştır. İsmail Cem, 500 gün sürecek olan TRT Genel Müdürlüğü döneminde TRT'de pek çok yeniliğe imza atmış fakat bu yenilikler pek çok eleştiriye neden olmuştur. TRT ekranlarında ilk defa Kıbrıs şehitleri için mevlit programı bu dönemde yayınlanmış ve bu da İsmail

Cem'in solcu bürokratlar ve CHP'liler tarafından eleştirilmesine neden olmuştur. TRT yaptığı yayınlarla bir taraftan kendi cenahı tarafından eleştirilirken diğer taraftan da Süleyman Demirel'in baskısı ve muhalefetine maruz kalmış; İsmail Cem ismi, Adalet Partisi için Ecevit'ten sonraki hedef haline dönüşmüştür.

İsmail Cem göreve atandığında henüz 34 yaşındadır ve ekibini de kendisi gibi genç isimlerden kurmuştur. Yılmaz Dağdeviren, Tarcan Güneç, Mustafa Gürsel, Rua Tezcan, Hıfzı Topuz, Mehmet Barlas ve Haluk Şahin gibi isimler TRT'de çeşitli dairelerin başlarına bizzat Cem tarafından atanmıştır. Cem dönemi, Türkiye'de televizyon izleyicisi için de bir devrim niteliği taşımıştır. Bu dönemde BBC'den alınan diziler, belgeseller, Türk edebiyatının önemli eserlerinden uyarlanan diziler televizyon seyircisi ile buluşmuştur. TRT, Cem döneminde *Eurovizyon* şarkı yarışmasına da katılmış ve Türkiye'yi Semiha Yankı "Seninle bir dakika" isimli şarkı ile temsil etmiştir. Aynı zamanda, TV ekranlarından uzak tutulan arabesk müziğin ünlü yorumcusu Orhan Gencebay ilk defa bu dönemde TRT ekranlarında bir konser vermiştir (YouTube/ Arşiv Odası: İsmail Cem 1974, 05.02.2015).

Bülent Ecevit, Kıbrıs zaferini oya dönüştürmek için istifasını sunup seçime gidince İsmail Cem de hedef haline gelmiştir. İsmail Cem ve takım arkadaşları Mehmet Barlas, Haluk Şahin ve Hıfzı Topuz gibi isimler görevlerinden hızlı bir şekilde Ecevit'in yerine hükümeti kuran Demirel tarafından alınmışlardır. Demirel'in o dönemde MHP, MSP ve Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ile ortaklaşa kurduğu koalisyon hükümetine "Milliyetçi Cephe" adı verilmiş ve Cem'in TRT'de yaptığı yayın politikasını millî güvenliğe aykırı bulunmuştur. İsmail Cem genel müdürlüğe atanmadan önce Milliyet gazetesinde sol fikirleri ile tanınan bir köşe yazarıdır ve Milliyet'in genel yayın müdürü Abdi İpekçi'nin de kuzenidir. Bu kimliği bile Adalet Partisinin ona karşı olumsuz tavrının başlıca sebebini oluşturmuştur (Şahin, 26.01.2007; Barlas, 30.07.2002).

O dönemde haber dairesi başkanlığını yürüten Cem'in yakın çalışma arkadaşı Mehmet Barlas, görevi sırasında ana muhalefet partisi olan Adalet Partisinin kendisini ihbar etmesi üzerine iki günde bir savcılığa giderek "tarafalı yayın ve görevi kötüye kullanmaktan" dolayı ifade verdiğini belirtmektedir (Barlas, 25.07.2010). Cem, Nisan 1975'te görevden alınca TRT'ye de sokulmayacaktır (Milliyet, 07.06.1975). Yine Mehmet Barlas'a göre Cem'in görevden alınması için yapılan trajikomik suçlama o dönemde "Love Story" isimli Amerikan dizisinin TRT ekranlarından gösterilmesidir. İddiaya göre dizi millî ahlâkı tahrip etmekte ve evlilik dışı ilişkileri özendirmektedir. Tabi ki iddiaların sahibi yine AP'dir (Barlas, 30.07.2002).

Süleyman Demirel, Bülent Ecevit'in MSP ile koalisyonu bozmasının ardından 1975 yılında Milliyetçi Cephe hükümetini kurar kurmaz Cem'i görevinden alarak yerine Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ı atamak istemiştir. Fakat Cem bunun üzerine Danıştay'a dava açmış ve görevine iade edilmiştir. Bu olay birkaç kez tekrarlanmıştır. Demirel her seferinde inatla Yalçıntaş'ı atamakta fakat Cem de karşı dava açarak bunu engellemektedir. Bu gelgitler üzerine Demirel hiç geri adım atmaz ve Yalçıntaş'ın genel müdürlüğünde ısrar eder fakat sonunda Yalçıntaş bunalır ve istifasını sunar. Yalçıntaş daha fazla bu gerginliğin içerisinde yer almak istememiştir (TRT Arşiv/İletişimin Dünü Bugünü 9.Bölüm, 2002).

1977 yılında Türkiye genel seçimlere gitmiş, Ecevit %41 oy almasına rağmen çoğunluğu sağlayamadığı gerekçesi ile hükümeti kuramamış, onun yerine kısa süreli Demirel liderliğinde tekrar 2. Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştur. "Güneş Motel olayı" olarak da bilinen 11 milletvekilinin AP'den CHP'ye transferi ile Bülent Ecevit, Milliyetçi Cephe'yi düşürerek kendisi hükümet kurmuştur. Demokrasi tarihimizin ilginç olayları arasında anılan bu Güneş Motel olayı Ecevit'e bir kez daha iktidarın anahtarlarını vermiştir (NTV, 24.04.2018). Ecevit hükümeti kurduğunda Danıştay da İsmail Cem hakkında verilen görevden alınma kararnamesini iptal etmiş ve Cem koltuğuna bir kez daha oturmuştur. Fakat eleştirilerin

önünü almak amacıyla Bülent Ecevit, İsmail Cem'in istifasını istemiş ve Cem, 1978'de bir daha geri gelmemek üzere TRT'den istifa etmiştir (Vatan, 25.01.2007).

Ecevit hükümetinin güvenoyu alamaması üzerine kısa sürede düşmesi bir yandan ülkede siyasî boşluk ve kargaşa meydana getirmiştir. Bu süreçte TRT de siyasetin kendisine yansımından nasibini almış ve kargaşa ortamından etkilenmiştir. 19 Ocak 1979 tarihinde azınlık hükümeti ile hükümetin iplerini devralan Süleyman Demirel, eleştirilere bir son vermek amacı ile Prof. Dr. Şaban Karataş'ı TRT genel müdürlüğüne atamıştır. Fakat Şaban Karataş'ın zooloji profesörü olması bu sefer de CHP ve sol cenahın eleştiri oklarını TRT'ye yöneltmesine neden olmuştur. "Hayvancılık ve zoolojinin TV yayıncılığı ile ne alakası var" türünden pek çok söylenti AP iktidarını meşgul etmiştir. Demirel'in bu baskılara daha fazla dayanamayıp genel müdürlüğe Cengiz Taşer'i ataması ile eleştiriler bir nebze de olsa kesilmiştir (TRT Arşiv/İletişimin Dünü Bugünü 9.Bölüm, 2002).

12 Eylül Dönemi ve TV – Siyaset İlişkileri

TRT 12 Eylül olduğunda yine tartışmaların odak noktası olmuştur. 12 Eylül'e gelinen süreçte TRT ekranları her gün sokaklarda yaşanan sağ-sol terör olaylarının kayıpları hakkında haberler vermektedir. 12 Eylül darbesi olduğu gün TRT ekranları askerî yönetim tarafından zorla ele geçirilmiş, öğleye doğru Kenan Evren ve Milli Güvenlik Konseyinin (MGK) üyelerinin ortak bildirisini gösteren yayın hafızalarda yer edinmiştir. 12 Mart'ın ardından bir kez daha 12 Eylül 1980'de TRT yine ordunun denetimine girmiştir.

1979 yılında Demirel'in Milliyetçi Cephe hükümetinin son günlerinde TRT Genel Müdürlüğüne atanan Doğan Kasaroğlu bu görevini askerinin de onay ve desteği ile 23 Ocak 1981 yılına kadar sürdürmüş ve Milli Güvenlik Konseyi ile birlikte çalışmak zorunda kalmıştır. Darbe olduğu sırada TRT'nin genel müdürlüğünü yürüten Doğan Kasaroğlu'nun yanında Milli Güvenlik Konseyinin atadığı asker kökenli Servet Bilgi de ayrıca konseyin genel müdürü olarak

görev yapmaya başlamıştır. Böylelikle TRT çift başlı bir yönetimle yönetilmeye başlamıştır (TRT Arşiv/ Doğan Kasaroğlu'nun 1980 Darbesi Hakkındaki Röportajı, 1993). Ardından asker kökenli Macit Akman, ihtilal konseyi tarafından genel müdürlüğe atanmış ve bu görevi 1984 yılına kadar sürdürmüştür (Biyografya/ Doğan Kasaroğlu; Kim Kimdir/ Macit Akman).

TRT ekranları darbenin ilk günlerinden itibaren askerin kendini halka anlatma ve propaganda yapma aracı haline gelmiştir. TRT bir anlamda darbenin meşruiyetinin de anlatılacağı bir araçtır. Kenan Evren ve MGK üyeleri sıklıkla TV ekranlarına çıkmışlar ve halka 12 Eylül darbesinin gerekliliğini ve önemini anlatmaya gayret göstermişlerdir. 1982 Anayasasının halk oylamasına sunulması sırasında da Kenan Evren ve arkadaşları TRT'ye hep birlikte çıkarak ulusa sesleniş konuşmaları yapmışlar ve referanduma evet oyu vermeleri için halkı ikna etmeye çabalamışlardır (Katurman, 10.03.2007). Anayasa referandumunun yararlarını anlatan sokak röportajları TRT ekranlarına sıklıkla getirilmiştir (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 10.Bölüm,2002).

TRT, TV yayıncılığında 12 Eylül rejimi döneminde kalitesizlik nedeni ile pek çok eleştiri almıştır. Program dillerinin eski ve tutucu olduğu ve halkın ilgisini çekmediğinden şikâyet edilmiştir. Bu dönemde askeri rejim "Okuma Yazma Seferberliği" adı altında bir programı TRT üzerinden yayına vermiştir. Bunun yanında ilk defa Cihan Ünal'ın başrolü oynadığı IV. Murad dizisi ekranlara yansımıştır. Aynı zamanda 12 Eylül rejimi bu dönemde TV yayıncılığında bir skandala da imza atmıştır. Yönetmen Halit Refiğ tarafından 1980 yılında TRT için çekilen Yorgun Savaşçı isimli dizi 12 Eylül rejiminin engeline takılmıştır. Film, Türk toplum yapısına aykırı bulunup Mustafa Kemal'i eleştirdiği ve Çerkez Ethem'i de kahraman olarak göstermesinden dolayı yasaklanmıştır. Bu olay 12 Eylül'ün TV yayıncılığına getirdiği sansür ve yasakçılık uygulamalarının anlaşılması açısından önemli bir örnek teşkil etmiştir (Onedio,14.11.2017; TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 10.Bölüm, 2002).

Bu dönemde ayrıca Kenan Evren TRT ekranlarını yaklaşan 1983 seçimleri için de kullanmaktan çekinmemiştir. Bilindiği üzere 1980 darbesinin akabinde üç yıl boyunca ülke yönetimi MGK'nın elinde kalmış ardından genel seçimlere gidilmesi kararı alınarak ülke yeniden demokrasiye hazırlanmaya başlanmıştır. 12 Eylül sonrası diğer bütün partiler kapatılmış ve eski liderler de gözetim altına alınmıştır. Asker kontrolündeki TRT, eski liderlerin zorunlu ikamete gönderilmeleri süresince de önemli görevler üstlenmiş ve bu liderlerin nakillerini ve gönderildikleri Gelibolu Hamzaköy'deki görüntülerini naklen vermiştir. Bu şekilde siyasî liderler halk nazarında da küçük düşürülmeye çalışılmıştır (TRT Arşiv/12 Eylül 1980 Darbesi ve TRT'ye Etkileri, 1980).

Kenan Evren, TRT ekranlarında isim vermeden Turgut Özal'ı ve partisi Anavatan'ı tenkit edip bizzat askerlerin desteklediği ve genel başkanlığına da yine bir askerın getirildiği Turgut Sunalp'ın Milliyetçi Demokrasi Partisine halkı oy vermeye davet etmiştir. TRT aynı zamanda 1983 seçimlerinde bir ilke imza atmış ve yeni kurulan siyasî parti liderlerini televizyonda biraraya getirmiştir. MDP lideri Turgut Sunalp, Halkçı Parti lideri Necdet Calp ve Demirel hükümetlerinin başbakanlık müsteşarı Turgut Özal yeni kurduğu Anavatan Partisinin programını anlatmak üzere açık oturuma katılmışlardır. Turgut Özal'ın da halk nazarında sempati toplaması ve parlaması bu programdaki Özal'ın zekice ve atak cevapları ile olmuştur. Özellikle CHP'nin devamı niteliğinde olan Halkçı Parti'nin Genel Başkanı Necdet Calp ile Özal arasında geçen köprünün satışı tartışmasında Calp'ın inatla sattırmam demesi üzerine Özal'ın da "satarız, hatta size de satarız efendim" cevabı günümüzde bile hâlâ zihinlerdedir (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 10.Bölüm, 2002; YouTube/ Özal'ı Yıllar Belgeseli 2. Bölüm, 31.08.2017).

1983 seçimlerinden Turgut Özal'ın %45 gibi büyük bir oy oranı alarak başarı ile çıkması, gözlerin Cumhurbaşkanı ve MGK Konseyi Başkanı Kenan Evren'e çevrilmesine neden olmuştur. Çünkü Devlet Planlama Teşkilatı günlerinden beri "takunyalılar" olarak bilinen Turgut Özal'ın geçmişi asker tarafından şaibeli olarak görülmüş ve

Anavatan Partisine hep mesafeli bir şekilde yaklaşmıştır (YouTube/ Özallı Yıllar Belgeseli 2. Bölüm, 31.08.2017).

Kenan Evren ve cuntanın beklediği, MDP lideri Turgut Sunalp'ın seçimlerden birinci olarak çıkması iken hiç beklenmedik bir şekilde halk ANAP'ı tek başına iktidara taşımıştır. Turgut Özal bu şaibelerin ortadan kaldırılması ve asker ile aradaki buzları eritmek için TRT ekranlarını da kullanarak ilginç bir hamlede bulunmuştur. Cumhurbaşkanı'dan hükümeti kurma görevinin alınacağı gün Turgut Özal ekranların karşısında hiç beklenmedik bir şekilde Kenan Evren'le tokalaşmakla kalmamış sarılarak yanaklarından da öpmüştür. Yıllar sonra Kenan Evren de böyle bir hamleyi beklemediğini Özal'ın aniden ekranlar karşısında bunu yaptığını belirtmiştir. Bu hamle o ana kadar var olan asker ve sivil siyaset arasındaki gerginliğin de sona ermesini ve toplumun da rahat bir nefes almasını sağlamıştır (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 10.Bölüm, 2002; YouTube/12 Eylül Belgeseli 9. Bölüm, 30.08.2017). TRT, asker ve sivil siyaset arasındaki buzların erimesine bu şekilde vesile olmuştur.

Özal'lı Yıllar ve TV-Siyaset İlişkileri

Turgut Özal döneminde ekonomiden sosyal hayata, teknolojiden kalkınmaya pek çok alanda reforma imza atılmıştır. Bu dönemde Turgut Özal TRT'ye ayrı bir önem vermiş ve TRT ekranlarında ilk defa bir başbakan "İcraatın İçinden" isimli programla hükümetin faaliyetlerini halka anlatmıştır (YouTube/Turgut Özal-İcraatın İçinden,17.04.2018). Turgut Özal aynı zamanda reklam filmleri de hazırlatarak boğaz köprüsünün de tanıtımını TRT ekranlarından halka eşi Semra Hanım ile birlikte bizzat kendisi yapmıştır (YouTube/ Turgut Özal: Bir Kaset Koy Semra hanım - 1990, 03.10.2012). Bu durum o dönemde muhalefetin de bir hayli tepkisine neden olmuş ve TRT hükümet yanlısı yayın yaptığı gerekçesi ile eleştirilere maruz kalmıştır (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 11.Bölüm, 2002). Özal, farklı ve halktan bir cumhurbaşkanı imajı çizecek sık sık TRT ekranlarında sanatçılarla

da boy gösterecek ve sanatçıların şarkılarına eşlik etmiştir. (YouTube/ Samanyolu şarkısı (Turgut Özal Söylüyor), 26.11.2012).

Özal döneminde TRT Genel Müdürlüğü askerinin kontrolünden çıkmış ve TRT'nin başına da iktisat profesörü olan Tunca Toskay atanmıştır. Toskay döneminde TRT-2 yayına başlar ve kanal sayısı ilk defa ikiye çıkar. Bir klasik olan Kuruluş dizisi bu dönemde ekranlara gelir. Aynı zamanda 1987 seçimlerinde her siyasî parti kendisi için hazırlanmış olduğu propaganda filmlerini TV ekranlarından yayınlama imkânı bulurlar (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 11.Bölüm, 2002). Toskay'ın ardından TRT Genel Müdürlüğüne dışişleri kökenli olan Cem Duna atanır. Mehmet Ali Birand'ın 32. Günü, Uğur DüNDAR'ın Forum isimli haber programı hep bu dönemlerde TRT ekranına gelir. Duna, özellikle TRT'yi siyasetten uzak tutmaya çabalar fakat 1989 yerel seçimlerinde ANAP kaybedince Turgut Özal bunun faturasını objektif yayın yapmaya çalışan TRT'ye kesmeye kalkar. Bu durum Duna'nın istifasına yol açmıştır (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 12. Bölüm, 2002).

1989 seçimlerinde TRT ekranları ilkleri yapmaya devam eder ve seçime katılacak tüm parti liderleri 1983 seçimlerinde olduğu gibi açık oturuma katılırlar. Siyasî yasağı kalkan ve Doğru Yol Partisi'ni kuran Süleyman Demirel, Sosyal Demokrat Halkçı Parti lideri Erdal İnönü ve Turgut Özal yerel seçim öncesi açık oturumda halkın önünde tartışılırlar (YouTube/ Demirel 1989 Seçimleri Öncesi, 13.12.2017). Bu programlar 1991 seçimlerinde de yenilenmiş ve seçime girmeye hak kazanan diğer liderler de bu açık oturum programlarına katılmışlardır (YouTube/ Liderler Açıkoturumu, 23.03.2012). TRT, bu seçim dönemlerinde nesnel davranmaya özen göstermiş ve tüm partilerin temsilcilerine yer vermiştir. 1989 yılı aynı zamanda Turgut Özal'ın TBMM tarafından cumhurbaşkanı seçilerek Çankaya Köşküne çıktığı tarihtir. Bu dönemde devlet bakanı olan Namık Kemal Zeybek'in de girişimleri ile Orta Asya ve Türki cumhuriyetlere yönelik yayın yapması maksadıyla TRT Avrasya Kanalı kurulmuştur (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü

12.Bölüm, 2002). Fakat bir yıl sonra, 1990 yılında Türkiye’de televizyon tarihinde bir ilk yaşanacaktır.

1 Mart 1990 tarihinde “Star 1” adıyla ilk özel Türk televizyonu, vergi cenneti Avrupa ülkesi Lichtenstein üzerinden uydu ile test yayınına başlar ve 8 Mayıs’ta da normal yayına geçer. Star 1 televizyonu o tarihlerde iş adamı Kemal Uzan’ın oğlu Cem Uzan ve Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal’ın ortaklığında kurulup hayata geçirilir. Ardından peş peşe özel kanallar ekranlarda yerlerini almaya başlarlar. Tele On, Show TV, ATV, Kanal D, TGRT, Kanal 6 ve HBB gibi kanallar birer yıl arayla kurulurlar.

Anayasada yasak olması nedeniyle özel TV yayını ilk başlarda yurtdışından yapılmıştır. Daha sonra TBMM’de ANAP milletvekillerinin de oyları ile anayasada özel televizyon kanallarının kurulması ve yayın yapmasını yasaklayan 133. madde kaldırılır. Cumhurbaşkanı Turgut Özal da bu girişimi gizlice destekler. Çok televizyonlu hayata geçiş ve özel kanalların ekranları doldurması aynı zamanda 1990’lı yıllar boyunca adından 4. Erk diye de söz ettirecek olan medya kavramının literatüre iyice yerleşmesine neden olur. TV patronları olan büyük holding sahipleri iktidarlara baskı yapacak ve hatta iktidarları yıpratacak düzeyde güç sahibi olacaklardır.

Bu dönemde TRT giderek silikleşir ve gözden düşer. TRT’ye atanan genel müdürler eskisi kadar gündem yaratmaz. Özel televizyonların yayınlarının düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla da 15 Nisan 1994 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yani RTÜK kurulmuştur (TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 12.Bölüm, 2002; TRT Arşiv/ İletişimin Dünü Bugünü 13.Bölüm, 2002).

Özel Kanalların Hayatımıza Girmesi ve TV- Siyaset İlişkisi

Star TV’nin kuruluşu Türk televizyon tarihi açısından oldukça olaylı geçmiştir. Fakat özel televizyonun kurulması fikri bizzat Cumhurbaşkanı Özal’a aittir. Özal, gizliden gizliye bu projeyi

desteklemiş ve oğlu Ahmet Özal'ı da bizzat işin içinde tutmuştur. O dönemde özel TV kurulması yasağı olmasından dolayı Star 1 ilk önce yurtdışı üzerinden yayın yapmıştır. Yurtdışından uydu alıcılarına gelen kanal halk tarafından da ilgi görmüştür. Bu yasa boşluğu, pek çok tartışmalara da neden olmuştur.

STAR 1, 1989 seçimlerinde büyükşehir belediyelerini kazanarak galibi olarak çıkan Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ile kavgaya girişmiştir. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakan Yıldırım Akbulut ve ANAP'ın desteğini arkasına alarak kurulan STAR 1, SHP aleyhine yayınlar yapmış ve bu yüzden de SHP'li İstanbul büyükşehir belediyesinin çöp kamyonları Star'ın vericilerine çarpıp hasara uğratmıştır. O dönemde siyaset ve bürokrasi arasındaki gerginlikten nasibini alan Star 1 TV, TRT'nin de hışmına uğramış ve en son iki kanal davalık olmuş fakat Star, açılan davayı kaybetmiştir. Cem Uzan kontrolündeki Star etkin bir şekilde ANAP lehine yayınlar yapmış ve muhalefete yüklenmekten geri kalmamıştır. Bu şekilde tam olarak TRT'ye söz geçiremeyen ANAP hükümeti kendisini için de uygun bir propaganda aracını elde etmiştir (Sabah Arşiv, 16.02.2004; Çevik, 19.01.2014).

Ancak Uzanların Özal ailesi ile Star TV üzerinde gelişen ortaklığı kısa sürmüştür. Aslında bu ortalık Kemal Uzan'ın yurtdışı müteahhitlik işlerinden ötürü Suudi Arabistan'da yapmış olduğu inşaatlarının parasını Suudi hükümetinden alamaması olayından doğmuştur. Kemal Uzan, borçları alamama durumunu Turgut Özal'a aksettirmiş ve Özal Kral Fahd'a bir mektup yazarak müteahhitlik ücretlerinin verilmesini talep etmiştir. Bu olay üzerine Özal ve Uzanlar arasında yakınlaşma başlamıştır. Turgut Özal, ABD gezisi sırasında özel televizyonların kurulabileceği ile ilgili yasada var olan bir boşluğu gazetecilerle paylaşması Özal'ın Uzanlara tüyo vermesi olarak görülmüştür. Özal, anayasada özel televizyonların kurulmasının yasak olduğunu fakat yurtdışından yapılacak yayın için bir engel olmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine Uzanlara ait Magic Box şirketinin Star 1 adını verdiği kanal Türkiye'nin ilk özel televizyonu olarak yayınlara başlamıştır (Sabah Arşiv, 16.02.2004).

İlk başlarda Uzanlar Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal'ın kanalın ortağı olduğunu herkesten saklamıştır. Fakat bir röportajda Cem Uzan'a Ahmet Özal ile ortak olup olmadıkları sorulduğunda "ortağım değil ama olmasını çok isterdim" yanıtını vermesi şüpheleri yoğunlaştırmış, bir süre sonra ise ortak oldukları gün yüzüne çıkmıştır. Fakat Uzanlar'ın Özal ailesi ile olan bu iş birliktelikleri, ANAP'ın iktidardan düşmesi ile bitmiştir.

1991 genel seçimlerinde ANAP'ın iktidarı kaybetmesi ve DYP-SHP koalisyonunun hükümeti kurmasının ardından Başbakan Süleyman Demirel, yükselen güç oluvermiştir. Artık medya-siyaset-iş dünyası üçgeni ilişkilerinin de Demirel merkezli olarak belirlendiği döneme girilmiştir. Uzanlar, koşulları iyi değerlendirip Özal ailesi ile olan ortaklıklarını bir çırpıda bitirmişler ve Demirel'e yanaşmışlardır. Bazı yorumlara göre de Demirel'in başbakan olmasından sonra Uzanlara baskıda bulunduğunu ve Cem Uzan'ın da Ahmet Özal ile olan ortaklığını 1992'de bitirdiği iddia edilmektedir.

Özetle Star TV, doksanlı yıllar boyunca Uzanların elinde bir siyasî baskı silahına dönüşmüştür. Uzanlar, Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller'e karşı Star'ı bir nevi baskı aracı olarak kullanmışlar aynı zamanda iş dünyasındaki rakipleri olan Sabancı, Koç, Doğan Holding ve Doğu Grubuna karşı da yayınlar yapmışlardır. Özellikle Aydın Doğan ile Cem Uzan'ın o dönemdeki medya üzerinde güç kavgaları meşhurdur. Mesut Yılmaz hükümetlerini ve ANAP koalisyonlarını destekleyen Aydın Doğan da 1993 yılında kendi kurduğu Kanal D üzerinden Yılmaz'ın rakiplerine karşı amansız bir savaş yürütmüş ve özellikle de Tansu Çiller'i hedef alan yayınlarda bulunmuştur (Takvim, 16.07.2010; Sabah Arşiv,16.02.2004; Sabah, 02.10.2010). Bu sırada Demirel'in tarafına geçen Uzanlar'la bağlarını koparan Ahmet Özal da Kanal 6'yı kurmuştur. Fakat kanal kısa süre sonra kapanmıştır.

Kanal D'den önce ise 1992 yılında Erol Aksoy tarafından Show TV kurulmuştur. Show TV'nin 1996-2002 yılları arasında ana haber

bülteni sunuculuğunu yapan Reha Muhtar özellikle 28 Şubat sürecinde yapmış olduğu haberlerle halen akıllardadır. Özellikle 28 Şubat'ın kilometre taşlarını döşeyen Aczimendiler, Fadime Şahin, Müslüm Gündüz ve Ali Kalkancı olayları laik merkez medyanın TV ekranlarından her gün mütemadiyen verilmiş ve böylece Refahyol hükümeti sıkıştırılmaya çalışılmıştır. 1990'ların ikinci yarısı hükümetlerden bile daha güçlü etki sahibi olan İstanbul sermaye çevrelerinin elinde olan kanalların oluşturduğu medya erkinin siyaseti yönlendirmesi ve kendi aralarındaki rekabet savaşlarına sahne olmuştur.

28 Şubat'ta TV-Siyaset İlişkileri

1990'lı yıllarda Turgut Özal'ın ani ölümü ve Demirel'in de cumhurbaşkanı olması ile merkez sağ zayıf düşmüş ve güç boşluğu oluşmuştur. Medya patronları ise bu güç boşluğunu dolduran merkezler olarak siyasî partilerin yerini almaya başlamışlardır.

Güç boşluğunu dolduran diğer bir unsur da askerler olmuştur. 28 Şubat iyice incelendiğinde de asker ve medya patronlarının ortaklaşa rolünün büyük olduğu görülecektir. O dönemde halkın iradesi ile mecliste olan siyasî partilerin bile gücü bu iki unsurla başa çıkabilmeye yetmemiştir. Ardan Zentürk'e göre o dönemde koalisyon hükümetlerinin pazarlığı dahi medya kanallarının Ankara temsilciliklerinde olmuştur (Zentürk, 20.04.2015).

28 Şubat'a giden süreç 28 Haziran 1996 tarihinde Doğru Yol Partisi genel Başkanı Tansu Çiller ve Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın koalisyon görüşmelerinden hükümet kurma kararını almaları ile başlamıştır. Askerler Refah Partisi'ne karşı mesafeli olmaları ve bu partiyi millî güvenliğe aykırı faaliyetlerin odağı olarak görmelerinden dolayı siyasete karışmakta ve ellerinden geldiğince Tansu Çiller'i de Mesut Yılmaz'ın ANAP'ı ile koalisyonu kurmaya zorlamıştır. Aynı zamanda ana akım medya dediğimiz TV kanalları da bu koalisyon girişimini desteklemiştir. Yılmaz ve Çiller arasındaki kişisel rekabetten dolayı bu koalisyonun kurulamaması üzerine seçimlerden birinci parti çıkan Refah

Partisi'nin önu açılmış ve ikinci kez koalisyon görüşmeleri devam ederken Çiller, Refah Partisi ile koalisyona ikna olmuştur (YouTube/ 28 Şubat Belgeseli 5. Bölüm, 01.09.2017). Bir yıl sürecek olan Refahyol koalisyonu post modern darbe de denilen 28 Şubat'ın (1997) muhtıra niteliğindeki Millî Güvenlik Kurulu kararlarına maruz kalmıştır. 28 Şubat, bir anlamıyla medya üzerinden yürütülen bir süreç olmuş, özellikle TV kanalları ve gazetelerin siyasî krizin büyümesindeki rolü hep tartışılmıştır.

1993 yılında iş adamı Dinç Bilgin tarafından kurulan ATV ise ilk başlarda ANAP'ı destekleyen Aydın Doğan'ın aksine Tansu Çiller ve DYP'nin destekçisi bir profil çizmiştir. Dinç Bilgin, yıllar sonra verdiği röportajda "kadın beceriksizdi, kifayetsizdi ama iyi niyetliydi" demiştir. Fakat Çiller'in Refah Partisi ile koalisyon kurmasına kendisinin de karşı olduğunu belirtmiş, medya patronu olarak o dönemde askerlerin kendilerini yönlendirdiğini itiraf etmiştir. Fakat Bilgin Refahyol'a sadece ordunun ters bakmadığını yurtdışında da bir antipatinin olduğunu ifade etmiştir. DYP'yi destekleyen Dinç Bilgin ile ANAP'ı destekleyen Aydın Doğan arasında da medya üzerinden büyük bir rekabet yaşanmış, sonunda Dinç Bilgin iflas ederek batmıştır (Övür, 02.10.2015; T24, 08.05.2013). Bunda Refahyol sonrası gerek 55. ve gerekse 57. Hükümetler döneminde ANAP'ın hep hükümet koalisyonlarının içinde olmasının rolü büyük olmuştur.

Aydın Doğan'ın medya üzerinden siyaseti etkileme rolü özellikle 57. Hükümet döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. DSP-MHP ve ANAP koalisyonunun yaşı ilerleyen ve sağlık durumu da sorunlu olan Bülent Ecevit'in ve medyaya göre uyumsuz bir iktidar ortağı olan MHP'nin hükümet dışı tutularak DYP'nin hükümete alındığı yeni bir koalisyon projesi Doğan Medya tarafından projelendirilmeye çalışılmıştır. O dönemde DSP'nin içerisinde İsmail Cem ve Hüsamettin Özkan'ın başını çektiği bir grubun DSP'yi yönlendirmesi tasarlanmış, Tansu Çiller'in eşi Özer Çiller ile temas kurularak DYP'nin de koalisyona dâhil edilmesine çalışılmıştır. Bu operasyonun mimarının da Aydın Doğan olduğu, Uzan Grubu

tarafından deşifre edilecektir. Rodos adasında Kanal D'nin patronu Aydın Doğan, Ertuğrul Özkök ve DYP lideri Tansu Çiller'in eşi Özer Çiller, Star Medya grubunun muhabirleri tarafından görüntülenecek ve Star TV'de haftalarca bu koalisyon pazarlığı deşifre edilecektir. Bu süreç Cem Uzan'ın yıllar sonra A Haber'e verdiği demeçteki deyişimiyle 2002 seçimlerinin yolunu açan süreç olacaktır. Cem Uzan, 2002 seçimlerine gidilmesinin kendisinin bu pazarlığı deşifre ederek sağladığını ifade etmektedir (YouTube/ Cem Uzan'ın Aydın Doğan Hakkındaki Şok Açıklamaları, 04.10.2015).

28 Şubat döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri ve kurumun içerisinde kurulan Batı Çalışma Grubu, laik merkez medyaya sık sık brifingler vermiş ve kanal haber bültenlerinin yöneticilerini beslemiştir. Askerin medyaya müdahalesi artık doğal görülür bir olay halini almıştır. Her gün laik merkez medyanın ana haber bültenleri ve haber programlarında Şevki Yılmaz, Hasan Hüseyin Ceylan ve Hasan Mezarıcı'nın kasetleri yayınlanmıştır. 1997 yılında Uğur Dündar'ın sunduğu Arena Programında önce Namık Erdoğan cinayeti Kanal D ekranlarında gündeme getirilmiş; Refahlı vekillerin rejime, Atatürk'e ve TSK'ya karşı hakarete varan söylemleri TV ekranlarına getirilmiştir. 2000-2002 yılları arasında Kanal D Haberinin genel yayın yönetmenliği koltuğuna oturan Tuncay Özkan da Uğur Dündar'ın bu programında genç bir televizyoncu olarak Dündar'ın hemen yanında yerini almıştır.

Bu türden haberler Refahyol'a karşı kamuoyunda yükselen tepkiyi daha da büyütüyor ve askerlerin de müdahale etme ihtimalini artırıyordu (YouTube /28 Şubat Belgeseli 7. Bölüm, 01.09.2017; YouTube/ Arena Uğur Dündar Şevki Yılmaz Konusu 1997 VHS Kayıt, 14.01.2015). Ancak yıllar sonra Halk TV'de itiraflarda bulunan Dündar ve Özkan bu görüntülerin emniyet müdürleri tarafından verildiğini ve kumpas baskınlarına kameralar eşliğinde gidilmesinin ardında FETÖ'ye mensup emniyetçilerin olduğunu belirtmişler, kendilerinin de televizyoncu olarak işin içeriğini bilmeden bu haberleri yayınladıklarını ifade etmiştir (YouTube/ Erbakan ve Müslüm Gündüz hakkında..., 03.07.2017).

28 Şubat kararlarının ardından tırmanan gerilimden Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller medyayı sorumlu tutmuş ve Sultanahmet'te düzenlediği mitingde ATV ve Doğan Medya (Kanal D) hedef alan eleştirilerde bulunmuştur. Çiller, bahse konu medya organlarına olan desteklerin kesilmesinden ötürü kendisinin ve hükümetin hedef alındığını belirtmiş fakat bu olay medyada Çiller'in üzerine daha fazla gidilmesine, hedef tahtasına konulmasına neden olmuştur (YouTube/28 Şubat Belgeseli 8. Bölüm, 01.09.2017).

Muhafazakâr Eğilimli Kanalların Kurulması

Özel kanalların ekranlarda boy göstermesi ve bu kanalların genelde laik dünya görüşüne sahip kanallar olması muhafazakâr ve mütedeyyin kesimin de televizyon kanalı ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaca binaen ilk hamle Işık cemaatinin lideri Enver Ören'den gelmiştir. TGRT televizyonu 1993 yılında cemaat üyeleri ve halkın mütedeyyin kesiminden toplanan bağışlarla kurulmuştur. Kanalın adının açılımı Türkiye Gazetesi Radyo ve Televizyonudur. İsminden de anlaşılacağı üzere kanal, kuruluşundan iki yıl evvel kurulan Türkiye Gazetesinin tamamlayıcısı konumunda olmuştur.

Yeni kurulan ve yaptığı yayınlar ahlaka aykırı bulunan merkez medyanın aksine TGRT muhafazakâr kesimin temsilcisi ve sesi olma yolunda önemli bir işlev görmeye başlamıştır. O dönemde 'Danimarkalı Gelin', evliya biyografileri, Deli Balta serisi gibi filmlerle muhafazakâr kesime hitap eden bir yayın anlayışını sürdürmüştür. Fakat TGRT'nin siyaseten yakın durduğu oluşum önce Özal döneminde ANAP ardından Çiller'in Doğru Yol'u olmuştur. Ahmet Hakan'ın da deyimiyle genellikle iktidardaki merkez sağ partilere yakın durmayı tercih etmiştir(Hakan, 25.02.2013). TGRT'nin İslamî kesime yönelik söylemleri olan Refah Partisi ile yıldızı çok da barışmamıştır. Enver Ören ve TGRT'nin 28 Şubat süresince üzerine gidilmiş ve bu dönemde yayın politikasını merkez medyanın paralelinde bir anlayışla yeniden gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Ali Baransel, Enver Ören tarafından kanalın başına atanmıştır. Bu atama 28 Şubat'ın hışmından

korunmak için bir yöntem olarak değerlendirilmiş ve Ören muhafazakâr kesim tarafından eleştiri oklarının hedefi olmuştur (YouTube/ Latif Şimşek, Enver Ağabeyin vefat haberini..., 21.02.2017).

Bir diğer muhafazakâr kanal kurma hamlesi Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'dan gelecektir. Erbakan'ın talimatı ile 1992 yılında Kanal 7'nin kurulma çalışmalarına başlanmış; Zekeriya Karaman, Recai Kutun, Azmi Ateş ve Kombassan'ın kurucusu başkanı Haşim Bayram yeni kanalın yönetiminde yer alarak kolları sıvamışlardır. Özellikle Avrupa Milli Görüş Teşkilatları kanalın kurulmasında öncü rol üstlenmiş ve Almanya'daki partililerden ve muhafazakâr kesimden büyük oranda bağış toplanmıştır. Bir anlamda partililerin bağışları sayesinde kanalın temelleri atılmıştır. İstanbul Reşitpaşa'da olan kanalın merkezinden 1994 yılında ilk yayın yapılmaya başlanmıştır. Kanal 7, özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olması ve ardından Refahyol'un da iktidara gelip Erbakan'ın başbakan olmasıyla daha da güçlenerek İslamî ve muhafazakâr kesimin sesi rolünü üstlenmiştir. Fakat 28 Şubat süresince İslamî sermayenin yanında Kanal 7'de büyük zorluklarla karşılaşmıştır (Milliyet, 20.09.2008).

28 Şubat sürecinde Refah Partisinin Anayasa Mahkemesinin kararı ile kapatılmasının ardından Fazilet Partisi kurulmuş fakat artık Milli Görüş hareketi eski bütünlüğünü koruyamaz hale gelmiştir. Partinin içindeki genç siyasetçiler değişim istemekte ve Erbakan'ın klasik siyaset anlayışına karşı seslerini yükseltmektedirler. Fazilet Partisinin de 22 Haziran 2001 tarihinde Refah'ın devamı olduğu gerekçesi ile kapatılmasının akabinde yenilikçi kanat Abdullah Gül ve Tayyip Erdoğan liderliğinde ayrı bir oluşuma gitmişlerdir. Yenilikçiler adı verilen bu yeni oluşumun üyeleri Adalet ve Kalkınma Partisini kurmuş ve bu süreçte Kanal 7'nin başında bulunan Zekeriya Karaman da tavrını yenilikçilerden yana koymuştur (Vatan, 28.09.2008). Bu kanalın Erbakan denetiminden çıkması anlamına gelmekteydi. Nitekim Kanal 7 bu tarihten sonra

Ak Parti'ye yakın yayın politikası takip etmiştir. Bu olay üzerine gelenekçi kanadın kurduğu ve millî görüş çizgisinin devamı olan Saadet Partisi hareketi de kendisine TV 5 adında yeni bir kanal kurarak yoluna devam etmiştir.

Bunların yanında üçüncü bir muhafazakâr kesime hitap eden kanal projesi de FETÖ'den gelmiştir. 1990'ların başlarından yeni yeni palazlanmaya başlayan Fetullah Gülen'e bağlı cemaat 13 Ocak 1993 tarihinde himmet paraları toplayarak Samanyolu Televizyonunu kurmuşlardır. Fetullah Gülen'in faaliyetlerinin öne çıkarılmasını prensip edinen kanal, Paralel Devlet Yapılanması Operasyonu kapsamında 2015 tarihinde uydudan çıkartılarak kapatılmış ve tüm mal varlığına el konulmuştur (Sputnik, 13.11.2015). Gülecilerin özellikle Özal döneminde güçlendikleri ve genel olarak millî görüş partilerinden uzak durarak merkez sağ ile iyi geçinmeye çalıştıkları görülmüştür. Özellikle Fetullah Gülen'in 28 Şubat Döneminde Refahiyol'un Başbakanı Erbakan için, Yalçın Doğan'ın Kanal D'de sunduğu programda "İslam'a zarar veriyor" imalı röportajı merkez medyanın ana haber bültenlerinde yer bulacak, "beceremediniz bırakın" ve "asker daha demokrat" sözleri de o yıllarda bu medya oluşumları tarafından sık sık ekranlara taşınacaktır (YouTube/ Fethullah Gülen 'Erbakan İslam'a zarar veriyor!', 08.11.2014; YouTube/ 'Beceremediniz artık bırakın! Bu söz kime Erbakan a mı?', 01.03.2014).

Sonuç

Türk toplumunun TRT'nin kuruluşu ile başlayan televizyon ile tanışıklığı günümüze kadar süren uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. TRT kurulduğu günden itibaren siyasetin arasındaki tartışmanın ortasında kalmış, darbelere maruz kalmış, genel müdürlerin siyasî sebeplerle atanmalarını ve görevden alınmalarına tanıklık etmiştir. TRT kurulduktan sonra çok değil üç yıl sonra 12 Mart muhtırasının hedefindeki kurumlardan biri olarak kadro tasfiyesine maruz kalmış ve özerk bir kurum olma özelliğini bizzat anayasa değişikliği ile kaybetmiştir. Bu durum bile yayın

özgürlüğüne vurulan bir darbe olmanın özelliği açısından oldukça vahim bir durum olarak demokrasi tarihimizde karşımıza çıkmaktadır. Yine TRT, 12 Eylül döneminde baskı ile yayın yapmaya zorlanmış ve askerî yönetimin sözcüsü ve propaganda mekanizması konumuna zorla sokulmuştur. Bir anlamda Türkiye'nin ilk televizyon kanalı olan TRT, meşru siyasî partiler ve onların liderleri kadar demokrasi tarihimizde muhtıra ve darbelerden darbe yemiştir. Sivil siyasetin hâkim olduğu dönemlerde ise bu sefer iktidar ve muhalefet arasındaki kısır çekişmelerin arasında kalacak ve çoğu kez soruşturma ve davalarla uğraşmak zorunda bırakılmıştır.

1990'lara gelindiğinde küreselleşme ve serbest piyasa ekonomisinin güçlenmesiyle Türkiye'de televizyon yayıncılığı da bundan nasibini almış ve bu alanda da serbest piyasa kendini hissettirmiştir. Sonuç olarak, özel TV kanalları ekranlarda yerlerini almış ve devlet kurumu olan TRT ikincil plana düşmüştür. Bu kez de özel kanalların sahibi iş çevreleri siyasete etki etmeye başlamışlar, hatta 28 Şubat sürecinde de yönlendirici güce sahip olmuştur. 1990'larda Türkiye'nin merkez siyasetindeki boşluk medyayı dördüncü erk olarak Türkiye'nin yönetiminde askerle birlikte söz sahibi olmasına sebep olmuştur.

Kaynakça

- "12 Eylül 1980 Darbesi Ve TRT'ye Etkileri", TRT Arşiv, 1980, <https://www.trtarsiv.com/izle/120402/12-eylul-1980-darbesi-ve-trt-ye-etkileri>
- "12 Eylül Döneminde, Kenan Evren Tarafından Yaktırılan TRT Dizisi; Yorgun Savaşçı'nın Sansür Hikâyesini Biliyor muydunuz?", Onedio, 14 Kasım 2017, <https://onedio.com/haber/12-eylul-doneminde-kenan-evren-tarafindan-yaktirilan-trt-dizisi-yorgun-savasci-nin-sansur-hikayesini-biliyor-muydunuz-795454>
- "Arena Uğur Dündar Şevki Yılmaz Konusu 1997 VHS Kayıt", *YouTube*, 14 Ocak 2015, https://www.youtube.com/watch?v=2cPhPTyog_c

- “Beceremediniz artık bırakın ! Bu söz kime ERBAKAN a mı?”, *YouTube*, 1 Mart 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=OclS8sd4F5E>
- “Büyük bir adamı kaybettik” (2007) *Gazetevatan*, 25 Ocak 2007, <http://www.gazetevatan.com/buyuk-bir-adami-kaybettik-105352-gundem/>
- “Cem Uzan'ın Aydın Doğan Hakkındaki Şok Açıklamaları”, *YouTube*, 4 Ekim 2015,
- “Cem Uzan'ın Aydın Doğan Hakkındaki Şok Açıklamaları”, *YouTube*, 4 Ekim 2015, https://www.youtube.com/watch?v=b_6xwRh96vQ
- “Demirel 1989 Seçimleri Öncesi”, *YouTube*, 13 Aralık 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=Zl892F34CBk>
- “Dinç Bilgin: Tayyip Bey'e haksızlık ettik, o muhteşem bir başbakan!”, *T24*, 8 Mayıs 2013, <http://t24.com.tr/haber/din-bilgin-tayyip-beye-haksizliklik-ettik-o-muhtesem-bir-basbakan,229425>
- “Doğan Kasaroğlu”, *Biyografya Türkiye Ünlüleri İnternet Ansiklopedisi*, <http://www.biyografya.com/biyografi/14620>
- “Doğan Kasaroğlu'nun 1980 Darbesi Hakkındaki Röportajı”, *TRT Arşiv*, 1993, <https://www.trtarsiv.com/izle/84091/dogan-kasaroglu-nun-1980-darbesi-hakkındaki-roportaji>
- “Erbakan ve muslum gunduz hakkında carpici aciklamalar fetö !”, *YouTube*, 3 Temmuz 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=ynUWWpjAgM4>
- “Fethullah Gülen 'Erbakan İslam'a zarar veriyor!”, *YouTube*, 8 Kasım 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=kEtNmU1lukE>
- “Güneş Motel nerede? Güneş Motel olayı nedir, nasıl yaşandı? (1977)”, *NTV*, 24 Nisan 2018, https://www.ntv.com.tr/turkiye/gunes-motel-nerede-gunesmotel-olayi-nedir-nasil-yasandi-1977.LsTUtfZ_mEGvtrS8zA3jDg
- “İletişimin Dünü Bugünü 10. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002, <https://www.trtarsiv.com/izle/120396/iletisimin-dunu-bugunu-10-bolum>
- “İletişimin Dünü Bugünü 11. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002, <https://www.trtarsiv.com/izle/120397/iletisimin-dunu-bugunu-11-bolum>
- “İletişimin Dünü Bugünü 12. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002, <https://www.trtarsiv.com/izle/120411/iletisimin-dunu-bugunu-12-bolum>

- “İletişimin Dünü Bugünü 13. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002,
<https://www.trtarsiv.com/izle/120432/iletisimin-dunu-bugunu-13-bolum>
- “İletişimin Dünü Bugünü 6.Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002,
<https://www.trtarsiv.com/izle/120173/iletisimin-dunu-bugunu-6-bolum>
- “İletişimin Dünü Bugünü 7. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002,
<https://www.trtarsiv.com/izle/120379/iletisimin-dunu-bugunu-7-bolum>
- “İletişimin Dünü Bugünü 9. Bölüm”, *TRT Arşiv*, 2002,
<https://www.trtarsiv.com/izle/120590/iletisimin-dunu-bugunu-9-bolum>
- “İsmail Cem’i kaybedeli 7 yıl oldu” (2014). *Hürriyet*, 24 Ocak 2014,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ismail-cemi-kaybedeli-7-yil-oldu-25642425>
- “Kanal 7 camilerde para toplanarak kuruldu”(2008) *Milliyet*, 20 Eylül 2008,
<http://www.milliyet.com.tr/kanal-7-camilerde-para-toplanarak-kuruldu-gundem-993523/>
- “Kanal 7 nasıl kuruldu?”(2008) *Vatan*, 28 Eylül 2008,
<http://www.gazetevatan.com/kanal-7-nasil-kuruldu--201116-ekstra/>
- “Latif Şimşek, Enver Ağabeyin vefat haberini ağlayarak aldı ve 28 şubatta ona yapılanları anlattı”, *YouTube*, 21 Şubat 2017,
<https://www.youtube.com/watch?v=LE9ScSMDMTQ>
- “Liderler Açıkoturumu - 11 ekim 1991”, *YouTube*, 23 Mart 2012,
<https://www.youtube.com/watch?v=niqVS6ovS68>
- “Macit Akman”. *Kim Kimdir*, <http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/macit-akman>
- “Özal gitti ortaklık bitti.”(2010). *Takvim*, 16 Temmuz 2010,
https://www.takvim.com.tr/guncel/2010/07/16/ozal_gitti_ortaklik_bitti
- “Samanyolu kanalları televizyondan tamamen silindi”(2013) *Sputnik*, 13 Kasım 2015,
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201511131019005482-samanyolu-televizyon-silme-/>
- “Samanyolu şarkısı (Turgut Özal Söylüyor)”, *YouTube*, 26 Kasım 2012,
https://www.youtube.com/watch?v=UbgH60J_Zp8

- “TRT’ye sokulmayan İsmail Cem zabıt tutulmasını bekliyor.”(1975)
Milliyet, 7 Haziran 1975,
<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1975/06/07>
- “Turgut Özal: Bir Kaset Koy Semra hanım – 1990”, *YouTube*, 3 Ekim 2012,
<https://www.youtube.com/watch?v=fng4bJ5AJDg>
- “Tüyo Özal’dan özel TV Uzan’dan”(2004). *Sabah Arşiv*, 16 Şubat 2004,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/02/16/eko104.html>
- “Uzan ile ortaklığım Demirel’in baskısıyla bitti”(2010) *Sabah*, 2 Ekim 2010,
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/10/02/ahmet-ozal-cem-uzan-ile-ortakligim-demirelin-baskisiyla-bitti>
- 32.Gün Arşivi, “28 Şubat Belgeseli 8. Bölüm | 32. Gün Arşivi”, *YouTube*, 1 Eylül 2017,
<https://www.youtube.com/watch?v=PpNHx6btyXY&t=2131s>
- 32.Gün Arşivi. “12 Eylül Belgeseli 9. Bölüm | Demokrasiye Dönüş | 32.Gün Arşivi”, *YouTube*, 30 Ağustos 2017,
<https://www.youtube.com/watch?v=3UBjF4aaMgo&list=PL19EshdPt3R9IFMsOsYL4xsES3q67r7qd&index=9>
- 32.Gün Arşivi. “28 Şubat Belgeseli 5. Bölüm | 32.Gün Arşivi”, *YouTube*, 1 Eylül 2017, https://www.youtube.com/watch?v=-x7gNxHPD1w&list=PL19EshdPt3R8YxSSa_RLGLGbd_WZguD5cQ&index=5
- 32.Gün Arşivi. “28 Şubat Belgeseli 7. Bölüm | 32. Gün Arşivi”, *YouTube*, 1 Eylül 2017,
https://www.youtube.com/watch?v=JQRXu0M9Tdo&list=PL19EshdPt3R8YxSSa_RLGLGbd_WZguD5cQ&index=7
- 32.Gün Arşivi. “Özallı Yıllar Belgeseli 2. Bölüm | Kuruluş | 32. Gün Arşivi”, *YouTube*, 31 Ağustos 2017,
https://www.youtube.com/watch?v=gDmMeBsvXK0&index=2&list=PL19EshdPt3R_5WIFPx7DIec8nPNRWT1uJ
- Aydın, S. ve Taşkın, Y. (2014). *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İstanbul: İletişim,2014.
- Barlas, M. (2002). “İsmail Cem’in TRT’deki günlerini, ben de paylaştım!..”, *Yeni Şafak*, 30 Temmuz 2002,
<https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/temmuz/30/mbarlas.html>
- Barlas, M. (2010). “En zor kamu görevlerinden biri TRT genel müdürlüğüdür...”, *Sabah*, 25 Temmuz 2010.
<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/2010/07/25/en-zor-kamu-gorevlerinden-biri-trt-genel-mudurlugudur>

- BBC News Türkçe (2015). “Arşiv Odası: İsmail Cem, 1974”, *YouTube*, 5 Şubat 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=u0aumh6p2nM>
- Çevik, A. Ö. (2014). “Özal'ın Sinyaliyle Kurulan İlk Özel Televizyonlar”, *Bianet*, 19 Aralık 2014. <https://m.bianet.org/bianet/medya/160908-ozal-in-sinyaliyle-kurulan-ilk-ozel-televizyonlar>
- Devran, Y. (2011). *Siyasal İktidar-TRT İlişkisinin Dünü*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Hakan, A. (2013). “Enver Ören’e dair birkaç şey”, *Hürriyet*, 25 Şubat 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/enver-oren-e-dair-birkac-sey-22676898>
- Övür, M. (2015). “Hangisi Doğru? Dinç Bilgin mi Aydın Doğan Mı?”, *Sabah*, 2 Ekim 2015, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/2015/10/02/hangisi-dogru-dinc-bilgin-mi-aydin-dogan-mi?>
- Şahin, H. (2007). “TRT'deki 500 başarılı gün”, *Radikal*, 26 Ocak 2007, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/trtdeki-500-basarili-gun-804131/>
- TRT Arşiv, “Turgut Özal-İcraatın İçinden”, *YouTube*, 17 Nisan 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=YM3xf9aklhs>
- TRT Tarihi, “TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi Sesler Renkler Anılar”, <http://www.trtmuze.com.tr/hakkimizda/trt-tarihi/>
- Zentürk, A. (2015). “90'ların medya-siyaset ilişkisi”, *Star*, 20 Nisan 2015, <http://www.star.com.tr/yazar/90ların-medyasiyaset-iliskisi-yazi-1022156/>